

Rapportage evaluatie vragenlijst Tevredenheid leerlingen Vensters

datum	Dinsdag 28 april 2020
auteur(s)	Joris Mulder - CentERdata Boukje Cuelenaere - CentERdata Esther Ottink - VO-raad
Projectmedewerkers	Jeske Marijnissen - CentERdata Joost van Muijden - CentERdata
versie	1.2
classificatie	standaard

Evaluatie vragenlijst

Tevredenheid leerlingen Vensters

Wijzigingen t.o.v. versie 1.0:

1. (versie 1.1.) Pagina 3:
"De inspectie dient het instrument opnieuw goed te keuren als monitorinstrument."
Is aangepast naar:
"Het instrument moet te gebruiken zijn als monitorinstrument voor het meten van sociale veiligheid."
2. (versie 1.2) Bijlage D, pagina 30/32:
De pro-vragen/stellingen verplaatst naar nummer 28 en 29 in de vragenlijst.

© CentERdata, Tilburg, 2020

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	2
1.1	Leeswijzer	2
1.2	De huidige vragenlijst tevredenheid leerlingen	2
2	Aanleiding en doel van het onderzoek.....	3
2.1	Onderzoeksvragen.....	3
3	Methode en onderzoeksverantwoording	4
3.1	Het onderzoek in fases	4
3.2	Steekproef en representativiteit	5
4	Resultaten	6
4.1	Inventariseren en evalueren	6
4.2	Cognitieve interviews	7
4.3	Experiment vragen en stellingen.....	9
4.3.1	Voorkeur voor vragen of stellingen.....	10
4.3.2	Statistische vergelijking vragen of stellingen	11
5	Validiteit en betrouwbaarheid van de vragenlijst	13
5.1	Explorerende principale componenten analyse	13
5.2	Confirmerende PCA met drie componenten	15
5.3	Interpretatie constructen	16
5.4	Sociale veiligheid.....	17
5.5	Interpretatie constructen sociale veiligheid	18
6	Discussie en advies vragenlijst Tevredenheid leerlingen	19
6.1	Samenvatting	19
6.2	Vragen of stellingen.....	20
6.3	Validiteit en betrouwbaarheid.....	20
6.4	Conclusie en advies	20
A	Eerste concept na wijzigingsverzoeken	21
B	Tweede concept na cognitieve interviews	23
C	Toelichting voorkeur vragen of stellingen	25
C.1	Voorkeur voor items in vraagvorm.....	25
C.2	Voorkeur voor items in stellingvorm.....	26
C.3	Geen voorkeur voor items in vraag- of stellingvorm	27
D	Vragenlijst Tevredenheid leerlingen Vensters	29
D.1	Vragenlijst Tevredenheid leerlingen – stellingen	29
D.2	Vragenlijst Tevredenheid leerlingen – vragen	31

1 Inleiding

Vensters is het programma van de VO-raad en de PO-raad en functioneert als cruciaal instrumentarium om ouders, gemeenten, scholen en schoolbesturen te informeren. Vensters wordt onder meer gebruikt om resultaten in de vorm van managementrapporten inzichtelijk gemaakt voor scholen en bestuurders, zodat zij op een transparante wijze (maatschappelijke) verantwoording kunnen afleggen over hun onderwijs, de uitgaven, het gevoerde beleid en de prestaties. Tevens is Vensters bekend van de website Scholenopdekaart.nl, waar onder andere resultaten van tevredenheid leerlingen over een school zijn terug te vinden. Deze resultaten zijn gebaseerd op een vragenlijst die aan de leerlingen van de betreffende scholen wordt voorgelegd. De schoolbesturen publiceren vervolgens de resultaten van de vragenlijst op Scholenopdekaart.nl.

CentERdata heeft in opdracht van de VO-raad de vragenlijst geëvalueerd en onderzocht op welke punten de vragenlijst verbeterd kan worden. De resultaten van dit onderzoek worden in dit onderzoeksrapport gepresenteerd. Op basis van de resultaten wordt een advies uitgebracht voor een herziene en gevalideerde versie van de vragenlijst om leerlingtevredenheid te kunnen meten. Validiteit van het instrument en betrouwbaarheid van de te verzamelen informatie staan bij de ontwikkeling van de vragenlijst centraal.

1.1 Leeswijzer

Met deze rapportage doen we verslag van de evaluatie en herziening van de vragenlijst tevredenheid leerlingen in het voortgezet onderwijs. In hoofdstuk 2 bespreken we de aanleiding en het doel van het onderzoek en de onderzoeksvragen. Hoofdstuk 3 bevat de gehanteerde onderzoeksmethodiek en onderzoeksverantwoording. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 de resultaten van de inventarisatie van de wijzigingsverzoeken van gebruikers en aanbieders van de vragenlijst besproken en de resultaten van de cognitieve interviews met leerlingen. Tevens komt hier het experiment 'vragen of stellingen' aan bod. In hoofdstuk 5 volgen de resultaten van de (construct)validiteit en betrouwbaarheid van de vragenlijst. In hoofdstuk 6 volgt de discussie en het advies voor de definitieve herziene versie van de vragenlijst.

1.2 De huidige vragenlijst tevredenheid leerlingen

Sinds 2015 wordt binnen Vensters de resultaten van tevredenheid van leerlingen over hun school gepresenteerd. Deze leerlingtevredenheid wordt gemeten door middel van een vragenlijst en geldt als één van de 23 indicatoren van Scholen op de kaart waarmee informatie wordt gegeven over scholen. De huidige vragenlijst is in 2015 door Vensters in samenwerking met LAKS ontwikkeld en bestaat uit 27 items. 16 items meten de tevredenheid van leerlingen in het voortgezet onderwijs. Aanvullend meten 11 items de sociale veiligheid van leerlingen, een wettelijke verplichting van scholen waar de onderwijsinspectie op toeziet.

2 Aanleiding en doel van het onderzoek

Het gebruik van de vragenlijst is door de jaren heen gestegen: in het schooljaar 2017-2018 is de vragenlijst ruim 400.000 keer ingevuld. Dit betreft ongeveer een derde van alle leerlingen in het VO. Scholen zetten de vragenlijst direct uit via de site van Vensters, maar ook het overgrote deel van de commerciële partijen gebruikt de vragenlijst, zodat scholen ook bij hen de Venstervragenlijst kunnen afnemen.¹

De huidige vragenlijst wordt in het schooljaar 2019-2020 voor het vijfde jaar op rij gebruikt. De impact van de resultaten die uit de vragenlijst volgen, wordt door het jaarlijks toenemende gebruik steeds groter, wat voor de VO-raad reden is om de vragenlijst te evalueren en waar nodig bij te stellen. Het doel is om een hernieuwd, valide en betrouwbaar meetinstrument te ontwikkelen waarbij het oude meetinstrument als basis dient.

Bij aanpassingen aan de vragenlijst dient met een aantal punten rekening gehouden te worden:

1. Het instrument moet te gebruiken zijn als monitorinstrument voor het meten van sociale veiligheid;
2. Commerciële partijen moeten de wijzigingen doorvoeren;
3. Binnen Vensters dienen technische aanpassingen te worden gedaan;
4. Scholen en besturen dienen te worden ingelicht over de wijzigingen.

Naast het doel om het instrument te verbeteren bestaat de wens om, mede door bovenstaande punten, de vergelijkbaarheid met het oude instrument zo optimaal mogelijk te houden. Er is in dit onderzoek zoveel mogelijk rekening gehouden met deze wens. Echter, dit is ondergeschikt aan het belang van het ontwikkelen van een herzien valide en betrouwbaar instrument en daarom slechts in beperkte mate mogelijk.

2.1 Onderzoeksvragen

De volgende onderzoeksvragen zijn leidend bij de evaluatie en herziening van het instrument:

1. Wat is de kwaliteit van de huidige vragenlijst die tevredenheid van leerlingen en sociale veiligheid in het voortgezet onderwijs meet?
2. Welke aanpassingen aan de vragenlijst(items) zijn nodig naar aanleiding van de kwaliteit van de huidige vragenlijst en de wijzigingsverzoeken?
3. Wat is een methodologisch onderbouwde, vernieuwde versie van de vragenlijst voor het meten van tevredenheid leerlingen in het voortgezet onderwijs?

---

¹ Zoals beschreven door de VO-raad in de offerteaanvraag van het onderzoek

3 Methode en onderzoeksverantwoording

CentERdata heeft in 2016 reeds de vragenlijst voor het meten van tevredenheid van ouders mogen herzien. Deze vragenlijst wordt sindsdien ingezet binnen Vensters en resultaten hiervan worden beschikbaar gesteld op scholenopdekaart.nl.

Voor de evaluatie en herziening van de vragenlijst tevredenheid leerlingen in het voortgezet onderwijs is nagenoeg dezelfde onderzoeksmethode toegepast, zodat de resultaten van beide instrumenten (tevredenheid ouders en leerlingen) zo goed mogelijk te vergelijken zijn, voor zover de items in beide vragenlijsten dit toelaten. De herziening van de vragenlijst heeft geleid tot een valide en betrouwbaar instrument om tevredenheid van leerlingen in het voortgezet onderwijs te meten.

3.1 Het onderzoek in fases

Het evalueren en aanpassen is aan de hand van een vooraf vastgesteld traject doorlopen. Dit traject bestaat uit verschillende fases. We beschrijven hier beknopt de doorlopen fases en de bijbehorende werkzaamheden. Waar relevant wordt er later in de rapportage dieper ingegaan op de details.

1. Het evalueren van het huidige instrument en het inventariseren van wijzigingsverzoeken van gebruikers. De VO-raad heeft de wijzigingsverzoeken van zowel scholen als van commerciële partijen verzameld. Deze verzoeken zijn naar een (nieuw) item in de vragenlijst vertaald. Vervolgens is gekeken naar de mate van B1 taalniveau van de items en de gehanteerde antwoordopties en -schalen. Na de nodige aanpassingen is een eerste concept van de herziene vragenlijst vastgesteld in overleg met de VO-raad.
2. De vragenlijst is vervolgens cognitief getest op leesbaarheid en begripsvaliditeit door middel van 21 telefonische interviews met leerlingen in het voortgezet onderwijs. Leerlingen hebben hierbij de items van de vragenlijst hardop voorgelezen. Zo kon door de interviewer worden ingeschat of men begreep wat er stond en of er nog aanpassingen nodig waren. Na afname van de cognitieve interviews is in overleg met de VO-raad een tweede concept van de herziene vragenlijst vastgesteld.
3. In de volgende fase is de vragenlijst online afgenomen bij leerlingen in het LISS panel en het CentERpanel die op het voortgezet onderwijs zitten. De vragenlijst is in experimentvorm opgezet: respondenten kregen op basis van willekeur de vragenlijst als vragen of als stellingen voorgelegd, of een combinatie van vragen en stellingen. In geval van de laatste vorm is gevraagd wat men het prettigst vond: vragen of stellingen.
4. Nadat de vragenlijst is afgenomen zijn de verzamelde data geanalyseerd. Aan de hand van statistische analyses is gekeken naar de kwaliteit van het instrument als geheel (de verschillende constructen waar het instrument uit bestaat), maar ook naar elk van de items in relatie tot de andere items (de samenhang van de items binnen elk construct). Tevens is statistisch getoetst of de toepassing van het instrument in vraag- of stellingvorm significant verschillende resultaten oplevert, zodat een goed onderbouwde keuze kan worden gemaakt voor een van de twee vormen.

5. Het concept onderzoeksrapport, de resultaten van de online vragenlijst en het experiment zijn met de VO-raad besproken. Naar aanleiding hiervan zijn, waar nodig, enkele laatste aanpassingen gedaan aan de conceptvragenlijst en – rapportage.
6. Het hernieuwde instrument en het definitieve onderzoeksrapport is gepresenteerd aan de VO-raad.

3.2 Steekproef en representativiteit

Er is een willekeurige steekproef getrokken van leerlingen op het voortgezet onderwijs in de leeftijd van 11 tot en met 19 jaar uit het representatieve LISS panel en het CentERpanel. Deze leerlingen zijn uitgenodigd om de online vragenlijst in te vullen. Indien het kinderen onder de 16 jaar betrof is er vooraf toestemming gevraagd aan (een van) de ouders/verzorgers.

Nadat de data zijn verzameld is er gecontroleerd op representativiteit van respons op basis van geslacht, leeftijd en onderwijsniveau. Ondanks dat er vooraf een willekeurige steekproef is getrokken kan er altijd een mate van selectieve (non)respons optreden. Dit betekent dat een subgroep meer of minder goed gerespondeerd kan hebben. Na controle blijkt er alleen op onderwijsniveau een kleine afwijking te zijn ten opzichte van de populatiegegevens². Hier is voor gecorrigeerd met een lichte weegfactor naar populatiegegevens (PRO-VSO 1,29; VMBO-MAVO 1,03; HAVO-VWO 0,96) vanwege het belang van de verschillende niveaus van cognitieve vaardigheden bij het begrijpen en beoordelen van de items in de vragenlijst. Analyses en resultaten van de online vragenlijst zijn gebaseerd op de gewogen data.

Respondenten is ook gevraagd welk onderwijs zij volgen. Deze vraag dient als controle of men ook daadwerkelijk op het voortgezet onderwijs zit. In totaal hebben 22 respondenten aangegeven dat zij nog niet op het VO zitten. Zij zijn verwijderd uit de dataset, zodat de data van 742 respondenten geschikt zijn voor analyse.

In totaal zijn 1102 leerlingen uitgenodigd voor de vragenlijst, waarvan 764 leerlingen de vragenlijst ook daadwerkelijk hebben ingevuld (responspercentage 69,3%).

Tabel 1. Respons en demografische achtergrondgegevens van de steekproef (gewogen).

		N	%
Geslacht	vrouw	386	52
	man	356	48
Onderwijsniveau	PRO - VSO	23	3,1
	VMBO - MAVO	369	49,8
	HAVO - VWO	350	47,1
Leeftijdsgroep	14 jaar of jonger	360	48,5
	15 jaar of ouder	382	51,5
Respons totaal		742	100

² Bron: DUO open data <https://duo.nl/open Onderwijsdata/>

4 Resultaten

4.1 Inventariseren en evalueren

De VO-raad heeft de wijzigingsverzoeken bij de gebruikers geïnventariseerd en gebundeld aan CentERdata geleverd³. De verzoeken hebben veel nuttige informatie opgeleverd. Men heeft kritisch gekeken naar taalgebruik, de inhoud van de items, wat wordt er nu precies gevraagd en of dit voorziet in de informatiebehoefte, naar de gehanteerde antwoordschalen en zaken die men mist of liever verwijderd ziet.

Zowel gebruikers als leveranciers is gevraagd hun feedback te geven op de volgende vragen:

Leveranciers

- Is de vragenlijst begrijpelijk voor alle leerlingen van de verschillende onderwijssoorten?
- Is de antwoordschaal duidelijk?
- Zijn er onderwerpen die u mist in de vragenlijst?
- Welke vraag/vragen vindt u overbodig?
- Welke vraag/vragen moet anders geformuleerd worden?
- Heeft u verder nog suggesties/opmerkingen over de vragenlijst?

Gebruikers

- Bent u tevreden over de lengte van de vragenlijst? De vragenlijst bestaat uit 27 vragen.
- Is de vragenlijst begrijpelijk voor alle leerlingen van uw school?
- Is de antwoordschaal duidelijk?
- Bent u tevreden over de inhoud van de vragenlijst?
- Zijn er vragen die u mist in de vragenlijst?
- Welke vraag vindt u overbodig?
- Welke vraag moet anders geformuleerd worden?
- Heeft u verder nog suggesties/opmerkingen over de vragenlijst?

De wijzigingsverzoeken lopen uiteen van de wens tot aanpassen van een enkel woord vanwege het taalniveau of ambiguïteit in betekenis, tot het volledig aanpassen, verwijderen of toevoegen van een item. CentERdata en de VO-raad hebben de verzoeken gezamenlijk besproken en vervolgens getoetst op haalbaarheid. Vervolgens is dit vertaald naar het eerste concept van de herziene vragenlijst (Appendix A).

---

³ Verslag van de wijzigingsverzoeken zijn in bezit van de VO-raad en zijn aldaar op te vragen.

4.2 Cognitieve interviews

Het eerste concept van de herziening is vervolgens cognitief getest op *leesbaarheid* en *begripsvaliditeit* door middel van 21 telefonische interviews met leerlingen in het voortgezet onderwijs. Leerlingen hebben hierbij de items van de vragenlijst hardop voorgelezen. Zo kon door de interviewer worden ingeschat of men begreep wat er stond en of er nog aanpassingen nodig waren. Na afname van de cognitieve interviews is in overleg met de VO-raad een tweede concept van de herziene vragenlijst vastgesteld.

In juni en juli 2019 zijn 21 telefonische interviews afgenomen. Vooraf is een selectie gemaakt van leerlingen met voldoende spreiding op basis van leeftijd (12 t/m 18 jaar) en schoolniveaus (pro-vso, vmbo, havo en vwo). Er is bij de selectie van leerlingen tevens rekening gehouden met de cognitieve vermogens per onderwijsniveau. Zo is het bijvoorbeeld aannemelijk dat een item ook wordt begrepen door havo en vwo leerlingen als dit wordt begrepen door vmbo leerlingen, maar dat dit andersom niet zo hoeft te zijn. Het zwaartepunt van het aantal interviews ligt daarom bij leerlingen van pro en vmbo. In het geval van minderjarige kinderen zijn eerst de ouders van de leerlingen om toestemming gevraagd.

Een cognitief interview is alleen bedoeld om te onderzoeken of een vragenlijst verbeterd moet worden. De leerlingen zijn gevraagd om hardop te denken: wat denkt men als hij of zij de vraag leest en welke denkstappen worden gemaakt om tot een antwoord te komen? Mede op basis van deze interviews is geanalyseerd welke items goed en welke minder goed begrepen zijn. De leesbaarheid en (begrips)validiteit is zo gemeten: zijn de items goed begrepen en geïnterpreteerd door de leerlingen?

Opmerkingen die door de leerlingen tijdens het interview zijn gemaakt zijn door de interviewer genoteerd, zodat na afloop van de interviews de resultaten per item konden worden geanalyseerd.

Nagenoeg alle items werden goed begrepen door de leerlingen. 12 items werden zonder meer goed begrepen. Bij 17 items was er sprake van 1 of 2 leerlingen die het item redelijk begrepen. Bij één item waren er 5 leerlingen die het redelijk begrepen en bij één ander item was er een leerling die het slecht begreep en een leerling die het redelijk begreep (Tabel 2).

Tabel 2. Items zijn slecht, redelijk of goed begrepen (N=21)

Items tevredenheid leerlingen		Slecht	Redelijk	Goed
1	De leraren helpen mij om mijn best te doen op school.	0	2	19
2	Mijn leraren letten op wat ik goed en niet zo goed kan.	0	2	19
3	Ik vind dat ik genoeg leer op school.	0	2	19
4	Ik ben tevreden over wat ik leer op school.	0	1	20
5	We doen verschillende dingen in een les.	0	5	16
6	Computers, laptops en tablets werken goed op mijn school.	0	2	19
7	Ik ben blij met het gebruik van computers / digibord in de les.	0	1	20
8	Leraren bespreken wel eens het nieuws in de lessen (bv. dingen uit het (jeugd)journaal, een nieuws website of uit de krant.)	0	0	21
9	Wat ik leer op school is handig voor als ik van school af ga	0	1	20
10	Ik ben tevreden over de extra activiteiten buiten de les. (bv. schoolreisje of bezoeken aan een museum.)	0	0	21
11	De school helpt mij te kiezen voor een volgende studie of werkplek.	1	1	19
12	Mijn leraren kunnen goed uitleggen.	0	1	20
13	Ik ben tevreden over mijn mentor.	0	1	20
14	Ik krijg hulp als ik problemen heb met leren.	0	0	21
15	Mijn leraren vertellen me duidelijk hoe ik een opdracht of toets heb gemaakt.	0	1	20
16	De school vertelt leerlingen de belangrijke dingen die op school gebeuren.	0	1	20
17	De school doet iets met de mening of ideeën van leerlingen. (bv. via een leerlingenraad kunnen leerlingen inspraak hebben.)	0	1	20
Items voor PRO leerlingen				
18	Mijn school helpt me bij het zoeken naar een stage.	0	0	2
19	Ik leer echt iets op mijn stage.	0	0	2
Items sociale veiligheid				
20	Ik ben tevreden over de sfeer op mijn school.	0	0	21
21	Ik vind het leuk om met andere leerlingen van mijn school om te gaan.	0	0	21
22	Ik vind het leuk op mijn school.	0	0	21
23	Ik voel me veilig op mijn school.	0	0	21
24	De regels op mijn school zijn duidelijk.	0	1	20
25	De school helpt mij goed als ik persoonlijke problemen heb. (bv. Gezondheidsproblemen, problemen thuis, ruzies.)	0	0	21
26	Ik ben tevreden wat mijn school doet tegen pesten.	0	0	21
27	Ik ben het afgelopen jaar gepest op school. (bv. In en rond de school zoals plein, kantine, wc's, gang.)	0	0	21
28	Ik ben het afgelopen jaar online gepest op school. (Bv. Via WhatsApp, Instagram, Snapchat, Facebook.)	0	1	20
29	Leerlingen van mijn school hebben me het afgelopen jaar expres lichamelijk pijn gedaan.	0	0	21
30	Leerlingen van mijn school hebben me het afgelopen jaar gediscrimineerd. (bv. Gemeen doen om wie je bent, waar je vandaan komt, hoe je eruitziet of door je geloof.)	0	0	21

Zodra bleek dat men een item redelijk of slecht begreep is hier door de interviewer op doorgevraagd. Zo is duidelijk geworden wat er precies niet goed werd begrepen en wat men dacht dat er bedoeld werd. Vervolgens is aan de leerlingen gevraagd wat ze zelf duidelijker zouden vinden. Dit is genoteerd door de interviewer en heeft als input gediend voor aanpassingen aan de items.

CentERdata en de VO-raad hebben gezamenlijk de resultaten van de cognitieve interviews⁴ besproken en aanpassingen doorgevoerd op basis van de resultaten. Vervolgens is een tweede concept van de herziene vragenlijst vastgesteld (Appendix B). Dit tweede concept is gebruikt voor de online vragenlijst.

4.3 Experiment vragen en stellingen

De VO-raad heeft bij aanvang van het onderzoek aangegeven dat diverse partijen waar zij mee samenwerken soms van mening verschillen of de items van de vragenlijst als vragen of stellingen dienen te worden voorgelegd. Dat de meningen hier over verschillen blijkt ook uit opmerkingen die gebruikers en leveranciers maakten tijdens de inventarisatie van wijzigingsverzoeken. Om een goede, wetenschappelijk verantwoorde onderbouwing te bieden voor een keuze voor een van de twee vormen is de vragenlijst daarom in experimentvorm afgenomen met drie condities. Respondenten zijn bij het invullen van de vragenlijst willekeurig toegewezen aan een van de drie condities:

1. Vragenlijst met de items als vragen
2. Vragenlijst met de items als stellingen
3. Vragenlijst met een combinatie van items als vragen en stellingen

De opzet van dit experiment maakt het mogelijk om te vergelijken wat leerlingen prettiger vinden om te beantwoorden: vragen of stellingen. Leerlingen zijn hier in conditie drie, na het invullen van de vragenlijst, naar gevraagd. De resultaten hiervan bespreken we in H4.3.1. Tevens kan statistisch worden gekeken of er verschillen bestaan tussen de resultaten van de drie verschillende condities. Door middel van trendlijnen in gemiddelde antwoordpatronen is vergeleken of er significante verschillen zijn in het gebruik van vragen of stellingen. De resultaten hiervan bespreken we in H4.3.2.

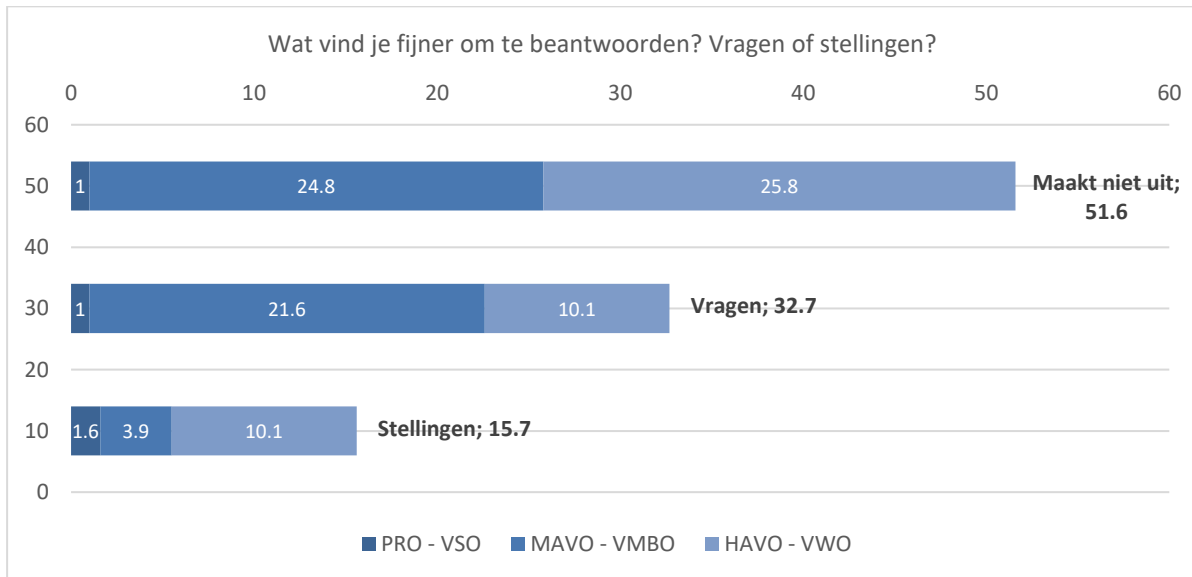
⁴ Het verslag van de cognitieve interviews is in bezit van de VO-raad en is aldaar op te vragen.

4.3.1 Voorkeur voor vragen of stellingen

Respondenten in conditie drie ($N=304$) kregen tijdens het invullen van de vragenlijst de items willekeurig in vraag- of stellingvorm. Aan het einde van de vragenlijst is hen gevraagd welke vorm ze fijner vinden: vragen of stellingen. 15,7 procent ($N=48$) geeft aan stellingen fijner te vinden. 32,7 procent ($N=99$) vindt vragen fijner en de meerderheid van 51,6 procent ($N=157$) maakt het niet uit (Figuur 1).

Figuur 1. Percentages voorkeur voor vragen of stellingen ($N=304$).

Opvallend aan Figuur 1 is dat de voorkeur voor vragen (10,1%) of stellingen (10,1%) even groot is voor havo – vwo leerlingen. Echter, vmbo – mavo leerlingen hebben een overduidelijke voorkeur voor vragen (21,6%) vergeleken met voorkeur voor stellingen (3,9%). Pro – vso leerlingen hebben een lichte voorkeur voor stellingen (1,6%) vergeleken met vragen (1%).

Respondenten konden een toelichting geven op hun voorkeur. Enkele voorbeelden van de toelichtingen zijn:

Vragen:

"Dat is iets logischer in mijn hoofd."
"Dat leest voor mijn gevoel makkelijker."

Stellingen:

"Met een stelling kan je altijd eens of oneens zijn. Bij een vraag ontstaan soms meer vragen"
"Dan kan ik beter aangeven wat mijn mening is."

Geen voorkeur:

"Of iets nou in een vraag wordt gesteld of niet, het antwoorden komt op hetzelfde neer."
"Zolang ze ik allebei op dezelfde manier kan beantwoorden, maakt het mij niet uit."

De complete lijst met toelichtingen is bijgevoegd in Appendix C.

4.3.2 Statistische vergelijking vragen of stellingen

De voorkeur van leerlingen voor vragen of stellingen kan als basis dienen voor de keuze van de uiteindelijke vorm van het instrument. Bij deze keuze dient wel rekening te worden gehouden met eventuele verschillen in resultaten die de twee vormen zouden kunnen opleveren. Zo is het onwenselijk dat een item in vraagvorm een significant ander resultaat geeft dan hetzelfde item in stellingvorm als deze aan dezelfde of een vergelijkbare groep leerlingen wordt voorgelegd. Een significant verschil in resultaten zou betekenen dat het item in de ene vorm iets anders meet dan in de andere vorm. Om hiervoor te controleren zijn de gemiddelde scores voor de individuele items en de totale somscores voor de drie vragenlijstcondities berekend en met elkaar vergeleken.

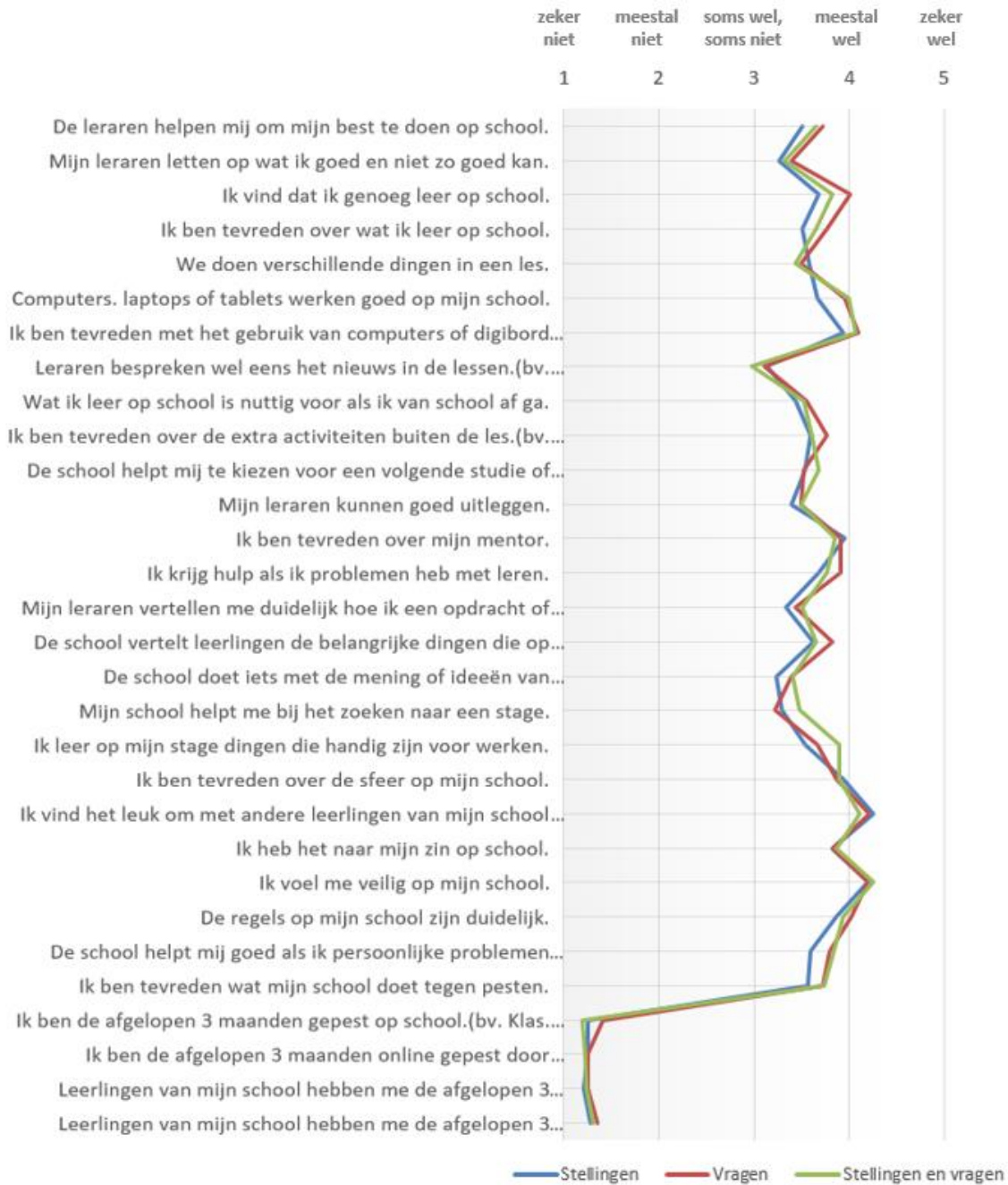
Tabel 3. Gemiddelde somscores drie vormen van afname vragenlijst.

Vorm van afname	Gemiddelde somscore
Stellingen (blauwe lijn)	99.15
Vragen (rode lijn)	102.13
Combinatie stellingen en vragen (groene lijn)	101.41

In Figuur 2 is te zien dat de drie condities vrijwel hetzelfde gemiddelde antwoordpatroon hebben: de lijnen van de drie condities liggen bij alle items dicht bij elkaar. Het antwoordpatroon van het instrument in stellingvorm (blauwe lijn) scoort gemiddeld iets dichterbij het midden van de schaal dan het antwoordpatroon van het instrument in vraagvorm (rode lijn). Het instrument in vraagvorm lijkt daarmee iets extremer antwoordgedrag als gevolg te hebben, maar de totale somgemiddelden van de drie condities zijn niet significant verschillend van elkaar (Tabel 2).

Figuur 2. Gemiddelde antwoordpatronen van de drie condities.

5 Validiteit en betrouwbaarheid van de vragenlijst

De vragenlijst dient als instrument voor het meten van het concept 'tevredenheid leerlingen'. De mate van tevredenheid wordt gemeten aan de hand van verschillende onderliggende constructen, die gezamenlijk bijdragen aan het vaststellen van tevredenheid van de leerlingen op het voortgezet onderwijs. Denk hierbij aan 'Eigentijds onderwijs', 'Uitdagend onderwijs' en 'Brede vorming', constructen die ook in de voorgaande vragenlijst zijn gehanteerd. Elk construct bestaat weer uit een aantal items, die in meer of mindere mate bijdragen aan het meten van de specifieke constructen.

Door middel van een principale componenten analyse (PCA), een statistische techniek die verwant is aan de factoranalyse (FA), is onderzocht uit hoeveel (en welke) constructen de vragenlijst bestaat. Tevens kan met deze techniek worden nagegaan welke items bijdragen aan het meten van de onderliggende constructen. Op deze wijze kan de constructvaliditeit van het instrument worden vastgesteld. Welke items meten welke constructen? En welke constructen kunnen er worden geïdentificeerd? En dekken de geïdentificeerde constructen de onderwerpen die van belang zijn voor het meten van tevredenheid leerlingen in het voortgezet onderwijs? De uitkomst van deze analyses bieden inzicht in de validiteit en betrouwbaarheid van de vragenlijst als instrument voor het meten van tevredenheid leerlingen.

De analyse is in eerste instantie explorierend uitgevoerd. Hierbij bepaalt het computermodel het aantal te identificeren constructen aan de hand van de verklaarde variantie. Hoe meer variantie een geïdentificeerd construct verklaart (items hebben dan een zogenaamde hoge lading op een component en clusteren samen) hoe meer de bijbehorende items bijdragen aan het meten van het betreffende construct. Op deze wijze wordt bepaald of de items ook daadwerkelijk meten wat ze moeten meten en met welke constructen tevredenheid leerlingen wordt gemeten. Tevens geeft het inzicht welke items meer of minder geschikt zijn om in de vragenlijst op te nemen.

De vragenlijst is zowel in stelling- als in vraagvorm afgenomen, afhankelijk van de experimentele conditie. De resultaten van de analyses worden in H5 in stellingvorm besproken, in lijn met de voorgaande hoofdstukken van dit rapport. De resultaten gelden echter net zo goed voor de items in vraagvorm. Beide versies van de vragenlijst zijn opgenomen in Appendix C. In H6 wordt de motivatie voor de keuze van een van de twee vormen besproken.

5.1 Explorende principale componenten analyse

Op 17 van de 30 items is een eerste explorende PCA (EPCA) uitgevoerd. Dit betreffen de items die betrekking hebben op het meten van tevredenheid leerlingen. De twee items voor PRO leerlingen zijn uitgesloten, omdat deze niet van toepassing zijn op de meerderheid van de leerlingen. De items voor het meten van sociale veiligheid behoeven een aparte analyse, aangezien deze een ander concept (veiligheid) beogen te meten.

Bij inspectie van de correlatiematrix blijken er veel coëfficiënten te zijn met een waarde van 0.3 en hoger (op een schaal van -1 naar 0 en 0 naar 1), wat duidt op de aanwezigheid van voldoende minimale samenhang tussen items om verschillende constructen te identificeren. Deze controle geldt als een van de voorwaarden om een dergelijke analyse te kunnen uitvoeren. De resultaten van de explorende analyse laten zien dat er vier sterk

te onderscheiden factoren naar voren komen (Tabel 4) met een eigenwaarde⁵ van hoger dan 1 die gezamenlijk ruim 58% procent van de variantie verklaren. In PCA wordt doorgaans constructen met een eigenwaarde van boven de 1 als sterk onderscheidende componenten gezien.

Tabel 4. Aantal geïdentificeerde componenten (constructen) EPCA.

Component 1	Eigenwaarde	% variantie	Cumulatief %
1	6,442	37,896	37,896
2	1,327	7,808	45,703
3	1,079	6,345	52,048
4	1,055	6,207	58,255

Tabel 5 laat zien in welke mate items volgens de explorerende principale componenten analyse (EPCA) laden op de gevonden componenten. Hoe dichterbij 1 (zij het positief of negatief) hoe meer dit item bijdraagt aan het meten van een bepaald construct. Deze explorerende analyse geeft richting aan de interpretatie welke items samen clusteren en daarmee een construct vormen. Componenten C1, C2 en C3 vormen min of meer logische constructen. C4 lijkt geen toegevoegde waarde te bieden en geen logisch construct te vormen.

Tabel 5. Mate waarin de items laden op 4 componenten, geïdentificeerd door EPCA.

Item	C1	C2	C3	C4
1 Ik ben tevreden over wat ik leer op school.	.781			
2 Ik vind dat ik genoeg leer op school.	.773			
3 Wat ik leer op school is nuttig voor als ik van school af ga.	.701			
4 We doen verschillende dingen in een les.	.445			-.386
5 Mijn leraren kunnen goed uitleggen.	.443		-.380	
6 Computers, laptops of tablets werken goed op mijn school.		.850		
7 Ik ben tevreden met het gebruik van computers of digibord in de les.		.848		
8 Ik ben tevreden over de extra activiteiten buiten de les. (bv. Schoolreisje, sportdag of bezoek aan museum.)		.456		
9 De school helpt mij te kiezen voor een volgende studie of werk.			-.758	
10 Mijn leraren vertellen me duidelijk hoe ik een opdracht of toets heb gemaakt.			-.737	
11 De leraren helpen mij om mijn best te doen op school.	.322		-.646	
12 Ik krijg hulp als ik problemen heb met leren.			-.596	
13 Mijn leraren letten op wat ik goed en niet zo goed kan.	.313		-.535	
14 De school vertelt leerlingen de belangrijke dingen die op school gebeuren. (bv. Nieuws over activiteiten, regels of lesuitval.)		.336	-.524	
15 De school doet iets met de mening of ideeën van leerlingen. (bv. Via een leerlingenraad kunnen leerlingen inspraak hebben.)			-.492	
16 Leraren bespreken wel eens het nieuws in de lessen. (bv. Dingen uit het (jeugd)journaal, een nieuws website of uit de krant.)				-.647
17 Ik ben tevreden over mijn mentor.	.382			.584

Extractie Methode: Principale Componenten Analyse.
Rotatie Methode: Oblimin met Kaiser Normalisatie.

⁵ 'Eigenwaarde' is de verklaarde variantie van de betreffende factor of component. Hoe hoger de eigenwaarde, hoe meer variantie er wordt verklaard door de betreffende component. Op elke component laden specifieke items relatief hoog, gezamenlijk vormen zij de component.

5.2 Confirmerende PCA met drie componenten

In een vervolganalyse is een confirmerende principale componentenanalyse (CPCA) uitgevoerd. Bij deze analyse laten we niet het computermodel bepalen hoeveel componenten er worden gevonden, maar vertellen we het model vooraf dat er, in dit geval, naar drie componenten gezocht moeten worden. Dit doen we omdat we in de EPCA reeds hebben vastgesteld dat er drie logische componenten (en daarmee drie constructen) worden gevormd door items die samen clusteren.

Daarnaast blijkt dat de items 1 en 2 van de EPCA beide hoog laden op de eerste component (respectievelijk 0.781 en 0.773) en vertonen een significante samenhang ($r=0.56$; $p<0.01$). Deze items komen voort uit één item van het bestaande instrument en zijn in de conceptvragenlijst opgenomen om te testen welke van de twee het meest geschikt is om in het nieuwe instrument op te nemen. Op basis van de cognitieve interviews waar het item 'Ik ben tevreden over wat ik leer op school' het beste werd begrepen en op basis van de resultaten van de EPCA is besloten om dit item aan te houden. Het item 'Ik vind dat ik genoeg leer op school' komt daarmee te vervallen en wordt niet meegenomen in de vervolganalyse.

In Tabel 6 staan de resultaten van de CPCA. In deze analyse is het aantal componenten teruggebracht naar drie (C1, C2 en C3). De verschillende items vormen nu drie constructen, waarbij enkele items voldoende hoog laden op meerdere componenten.

Het is gebruikelijk om van de hoogste lading van een item uit te gaan. Bijvoorbeeld, het item "Ik ben tevreden over de extra activiteiten buiten de les." laadt .481 op C2 en .321 op C3. Logischerwijs wordt dit item aan C2 toegewezen. Echter, hier bestaan geen absolute regels voor: componentenladingen kunnen als deels indicatief worden beschouwd. Op basis van kennis en ervaring past dit item beter bij C3 waar het vanwege de lading ook aan kan worden toegewezen.

Tabel 6. Mate waarin de items laden op 3 componenten, geïdentificeerd door CPCA.

Item	C1	C2	C3
1 Ik ben tevreden over mijn mentor.	.753		-.376
2 De leraren helpen mij om mijn best te doen op school.	.724		
3 Ik krijg hulp als ik problemen heb met leren.	.709		
4 Ik ben tevreden over wat ik leer op school.	.684		
5 Mijn leraren kunnen goed uitleggen.	.665		
6 De school helpt mij te kiezen voor een volgende studie of werk.	.644		
7 Mijn leraren letten op wat ik goed en niet zo goed kan.	.520		.408
8 De school doet iets met de mening of ideeën van leerlingen.	.440	.315	
9 Mijn leraren vertellen me duidelijk hoe ik een opdracht of toets heb gemaakt.	.427		
10 Wat ik leer op school is nuttig voor als ik van school af ga.	.334		.363
11 De school vertelt leerlingen de belangrijke dingen die op school gebeuren.		.410	
12 Ik ben tevreden met het gebruik van computers of digibord in de les.		.875	
13 Computers, laptops of tablets werken goed op mijn school.		.879	
14 Ik ben tevreden over de extra activiteiten buiten de les.		.481	.321
15 We doen verschillende dingen in een les.			.612
16 Leraren bespreken wel eens het nieuws in de lessen.			.806

Extractie Methode: Principale Componenten Analyse.
Rotatie Methode: Oblimin met Kaiser Normalisatie.

5.3 Interpretatie constructen

De confirmerende principale componentenanalyse toont de onderliggende samenhang van items per component. Op basis van de resultaten in tabel 6 en in overleg met de VO-raad worden de volgende drie constructen geformuleerd. Elk construct wordt gevormd door de onderliggende items. De constructen meten gezamenlijk de tevredenheid leerlingen op het voortgezet onderwijs.

Construct 1

Uitdagend onderwijs
Ik ben tevreden over mijn mentor.
De leraren helpen mij om mijn best te doen op school.
Ik krijg hulp als ik problemen heb met leren.
Ik ben tevreden over wat ik leer op school.
Mijn leraren kunnen goed uitleggen.
De school helpt mij te kiezen voor een volgende studie of werk.
Mijn leraren letten op wat ik goed en niet zo goed kan.
De school doet iets met de mening of ideeën van leerlingen.
Mijn leraren vertellen me duidelijk hoe ik een opdracht of toets heb gemaakt.

Construct 2

Eigentijds onderwijs
De school vertelt leerlingen de belangrijke dingen die op school gebeuren.
Ik ben tevreden met het gebruik van computers of digibord in de les.
Computers, laptops of tablets werken goed op mijn school.

Construct 3

Brede vorming
Wat ik leer op school is nuttig voor als ik van school af ga.
Ik ben tevreden over de extra activiteiten buiten de les.
We doen verschillende dingen in een les.
Leraren bespreken wel eens het nieuws in de lessen.

5.4 Sociale veiligheid

Het onderdeel 'Sociale veiligheid' maakt met elf items een apart deel uit van de vragenlijst. Uit de resultaten van de cognitieve interviews kan reeds worden geconcludeerd dat de begripsvaliditeit hoog is en de items dus goed worden begrepen. Om inzicht te krijgen welke items een construct vormen voor de sociale veiligheid items is ook hier een principale componentenanalyse uitgevoerd.

Tabel 7. Mate waarin de items laden op 3 componenten.

Item	C1	C2	C3
1 Ik heb het naar mijn zin op school.	.825		
2 Ik ben tevreden over de sfeer op mijn school.	.796		
3 Ik vind het leuk om met andere leerlingen van mijn school om te gaan.	.778		
4 Ik voel me veilig op mijn school.	.603		
5 Ik ben de afgelopen 3 maanden online gepest door leerlingen van school.		.847	
6 Leerlingen van mijn school hebben me de afgelopen 3 maanden expres lichamelijk pijn gedaan.		.785	
7 Ik ben de afgelopen 3 maanden gepest op school.		.776	
8 Leerlingen van mijn school hebben me de afgelopen 3 maanden gediscrimineerd.		.742	
9 De regels op mijn school zijn duidelijk.			-.888
10 Ik ben tevreden wat mijn school doet tegen pesten.			-.671
11 De school helpt mij goed als ik persoonlijke problemen heb.			-.561

Extractie Methode: Principale Componenten Analyse.
Rotatie Methode: Oblimin met Kaiser Normalisatie.

5.5 Interpretatie constructen sociale veiligheid

In Tabel 7 is te zien hoe de items laden op drie componenten. Deze componenten kunnen daarom gedefinieerd worden als de volgende drie constructen, die gezamenlijk de sociale veiligheid van leerlingen op het voortgezet onderwijs meten.

Construct 1

Welbevinden
Ik heb het naar mijn zin op school.
Ik ben tevreden over de sfeer op mijn school.
Ik vind het leuk om met andere leerlingen van mijn school om te gaan.
Ik voel me veilig op mijn school.

Construct 2

Aantasting sociale en fysieke veiligheid
Leerlingen van mijn school hebben me de afgelopen 3 maanden expres lichamelijk pijn gedaan.
Ik ben de afgelopen 3 maanden gepest op school.
Ik ben de afgelopen 3 maanden online gepest door leerlingen van school.
Leerlingen van mijn school hebben me de afgelopen 3 maanden gediscrimineerd.

Construct 3

Ervaring sociale en fysieke veiligheid
De regels op mijn school zijn duidelijk.
Ik ben tevreden wat mijn school doet tegen pesten.
De school helpt mij goed als ik persoonlijke problemen heb.

6 Discussie en advies vragenlijst Tevredenheid leerlingen

6.1 Samenvatting

Het bestaande instrument voor het meten van tevredenheid leerlingen is in dit onderzoek onder de loep genomen. Hierbij is aandacht besteed aan begrijpelijk taalgebruik, de antwoordschaal, de inhoud van de items, het afnemen van het instrument in vraag- of stellingvorm en de constructen waarmee tevredenheid leerlingen en sociale veiligheid worden gemeten. Bij aanvang van dit onderzoek was bekend dat het herziene instrument bij voorkeur een zo groot mogelijke vergelijkbaarheid met het bestaande instrument zou behouden, zoals reeds besproken van H2 in dit rapport. Het vernieuwde instrument is daarom niet geheel opnieuw ontwikkeld, maar verbeterd en aangepast op geselecteerde punten waarbij het oude instrument als basis heeft gediend.

Voorafgaand aan het onderzoek is een drietal onderzoeksvragen gedefinieerd (H2.1). Deze zijn vervolgens geoperationaliseerd en beantwoord in specifieke onderzoeksfases (H3.1). De eerste vier fases richtten zich respectievelijk op de ervaringen en verzoeken van de gebruikers, de leesbaarheid en de begripsvaliditeit van leerlingen en de (experimenteel) statistische toetsing en (construct)validering van de vragenlijst. Door deze gefaseerde aanpak is bij aanvang van het onderzoek zoveel mogelijk 'geluisterd' naar de meningen en ervaringen van de gebruikers. Dit heeft geleid tot de tussentijdse conceptversies van de vragenlijst (Appendices A en B). De statistische toetsing van deze conceptversies heeft in de laatste twee fases van dit onderzoek geleid tot een herzien en gevalideerd instrument om leerlingtevredenheid te kunnen meten (Appendix D).

Inventariseren en evalueren

Tijdens de eerste fase van het onderzoek zijn aanpassingen doorgevoerd op basis van evaluatie van het instrument en de ervaringen van gebruikers. Dit betreft voornamelijk aanpassingen die betrekking hebben op B1 taalgebruik, formuleringen van de items en het gebruik van voorbeelden waar nodig. Op basis hiervan is een aantal items verwijderd of toegevoegd. Het merendeel van de items is echter behouden, maar aangepast naar aanleiding van de inventarisatie en evaluatie. Tevens is aandacht besteed aan de schaalmethode van het instrument.

Antwoordschaal

Het bestaande instrument maakt geen gebruik van een eenduidige schaal, maar van verschillende schalen en schaalniveaus, afhankelijk van het item. Dit kan als voordeel hebben dat een schaal beter aansluit bij een specifiek item, maar heeft als nadeel dat er geen statistische toetsing van het instrument kan worden uitgevoerd om validiteit en betrouwbaarheid vast te stellen. De antwoordschaal is daarom aangepast naar een eenduidige schaal. Waar relevant is de antwoordoptie 'niet van toepassing' toegevoegd.

Cognitieve interviews

De cognitieve interviews (H4.2) hebben de leesbaarheid en de begripsvaliditeit inzichtelijk gemaakt. Het merendeel van de items is goed te lezen en te begrijpen door leerlingen, er zijn slechts enkele aanpassingen gedaan naar aanleiding van de resultaten van de interviews.

6.2 Vragen of stellingen

De vragenlijst is in experimentvorm opgezet en afgenomen (H4.3). Afhankelijk van de experimentele conditie kregen leerlingen de vragenlijst in stellingvorm, vraagvorm of een combinatie van beide voorgelegd. De resultaten van dit experiment geven op twee manieren inzicht om een keuze te maken voor vraag- of stellingvorm: voorkeur van de respondenten voor een van de twee vormen en een statistische vergelijking tussen de twee vormen.

De verdeling van respondenten die aangeven geen voorkeur te hebben is nagenoeg gelijk verdeeld als we kijken naar schoolniveau (vmbo-mavo versus havo-vwo). Bij de leerlingen die een voorkeur hebben voor vragen betreft het merendeel echter vmbo-mavo leerlingen. Bij een voorkeur voor stellingen betreft de minderheid juist vmbo-mavo leerlingen.

De statistische vergelijking tussen de twee vormen laat zien dat er geen significant verschil bestaat tussen de vragenlijst in stellingvorm of vraagvorm. De gemiddelde somscores van de verschillende versies zijn nagenoeg gelijk en laten eenzelfde antwoordpatroon zien. Vanuit statistisch oogpunt kan het instrument dus in vraagvorm of stellingvorm worden afgenomen, zonder dat dit effect heeft op de resultaten. De verdeling van voorkeur naar schoolniveau pleit er echter voor om het instrument in vraagvorm af te nemen, om zo tegemoet te komen aan wat leerlingen als meest prettig ervaren.

6.3 Validiteit en betrouwbaarheid

Door middel van de explorerende en confirmerende principale componentenanalyses (H5) is aangetoond welke items een theoretisch construct vormen. Zowel voor het meten van de leerlingtevredenheid als de sociale veiligheid zijn drie constructen geïdentificeerd. Voor leerlingtevredenheid zijn dit 'Uitdagend onderwijs', 'Eigentijds onderwijs' en 'Brede vorming'. Voor sociale veiligheid zijn dit 'Welbevinden', 'Aantasting sociale en fysieke veiligheid' en 'Ervaring sociale en fysieke veiligheid'. Deze benamingen van deze constructen zijn gebaseerd op het bestaande (oude) instrument en zijn in overleg met de VO-raad vastgesteld.

6.4 Conclusie en advies

De evaluatie en aanpassing van het bestaande instrument heeft met dit onderzoek geleid tot een herzien en gemoderniseerd instrument voor het meten van leerlingtevredenheid en sociale veiligheid in het voortgezet onderwijs. Betrouwbaarheid en validiteit van het instrument staan in dit onderzoek centraal, waarbij zowel aandacht is besteed aan ervaringen uit de praktijk (gebruikers en leerlingen) als aan statistische toetsing en validatie van het instrument. Gebaseerd op de verschillende fases van dit onderzoek en de daaruit volgende resultaten is het nieuwe instrument vastgesteld. In Appendix D is het instrument in vraag- en stellingvorm toegevoegd. Het advies is om het instrument in vraagvorm in te zetten. Statistisch is er geen verschil tussen een van de twee vormen, maar het instrument in vraagvorm doet het meeste recht aan de voorkeur van leerlingen in het voortgezet onderwijs.

A Eerste concept na wijzigingsverzoeken

Het instrument is naar aanleiding van de wensen en opmerkingen van de gebruikers aangepast. Tevens is er gelet op correct B1 taalgebruik. Dit heeft geleid tot het eerste concept van het nieuwe instrument. Deze versie is gebruikt om te testen door middel van cognitieve interviews met VO-leerlingen.

Tevredenheid leerlingen voortgezet onderwijs

1. De leraren helpen mij om mijn best te doen op school.
2. Mijn leraren letten op wat ik goed en niet zo goed kan.
3. Ik vind dat ik genoeg leer op school.
4. Ik ben tevreden over wat ik leer op school.
5. We doen verschillende dingen in een les.
6. Computers, laptop en tablets werken goed op mijn school.
7. Ik ben blij met het gebruik van computers / digibord in de les.
8. Leraren bespreken wel eens het nieuws in de lessen.
(bv. Dingen uit het (jeugd)journaal, een nieuws website of uit de krant.)
9. Wat ik leer op school is handig voor als ik van school af ga.
10. Ik ben tevreden over de extra activiteiten buiten de les.
(bv. Schoolreisjes of bezoeken aan een museum.)
11. De school helpt mij te kiezen voor een volgende studie of werkplek.
12. Mijn leraren kunnen goed uitleggen.
13. Ik ben tevreden over mijn mentor.
14. Ik krijg hulp als ik problemen heb met leren.
15. Mijn leraren vertellen me duidelijk hoe ik een opdracht of toets heb gemaakt.
16. De school vertelt leerlingen de belangrijke dingen die op school gebeuren.
17. De school doet iets met de mening of ideeën van leerlingen.
(bv. Via een leerlingenraad kunnen leerlingen inspraak hebben.)

Alleen voor leerlingen op het Praktijkonderwijs:

18. Mijn school helpt me bij het zoeken naar een stage.

19. Ik leer echt iets op mijn stage.

Sociale veiligheid

20. Ik ben tevreden over de sfeer op mijn school.

21. Ik vind het leuk om met andere leerlingen van mijn school om te gaan.

22. Ik vind het leuk op mijn school.

23. Ik voel me veilig op mijn school.

24. De regels op mijn school zijn duidelijk.

25. De school helpt mij goed als ik persoonlijke problemen heb.
(bv. Gezondheidsproblemen, problemen thuis, ruzies.)

26. Ik ben tevreden wat mijn school doet tegen pesten.

27. Ik ben het afgelopen jaar gepest op school.
(bv. In en rond de school zoals plein, kantine, wc's, gang.)

28. Ik ben het afgelopen jaar online gepest op school.
(bv. Via WhatsApp, Instagram, Snapchat, Facebook.)

29. Leerlingen van mijn school hebben me het afgelopen jaar expres lichamelijk pijn gedaan.

30. Leerlingen van mijn school hebben me het afgelopen jaar gediscrimineerd.
(bv. Gemeen doen om wie je bent, waar je vandaan komt, hoe je eruitziet of door je geloof.)

B Tweede concept na cognitieve interviews

Het eerste concept van het instrument is naar aanleiding van de cognitieve interviews aangepast. Aanpassingen zijn gedaan als er sprake was van een lage begripsvaliditeit en als bleek dat respondenten moeite hadden om de stelling zonder problemen (hardop) te lezen. Dit heeft geleid tot het tweede concept van het instrument. Deze versie is gebruikt om te testen in de online vragenlijst en voorgelegd aan VO-leerlingen.

Tevredenheid leerlingen voortgezet onderwijs

1. De leraren helpen mij om mijn best te doen op school.
2. Mijn leraren letten op wat ik goed en niet zo goed kan.
3. Ik vind dat ik genoeg leer.
4. Ik ben tevreden over wat ik leer.
5. We doen verschillende dingen in een les.
6. Computers, laptops of tablets werken goed op mijn school. (+ n.v.t.)
7. Ik ben tevreden met het gebruik van computers of digibord in de les (+ n.v.t.)
8. Leraren bespreken wel eens het nieuws in de lessen.
(bv. *dingen uit het (jeugd)journaal, een nieuws website of uit de krant*).
9. Wat ik leer op school is nuttig voor als ik van school af ga.
10. Ik ben tevreden over de extra activiteiten buiten de les. (+ n.v.t.)
(bv. *Schoolreisje, sportdag of bezoek aan museum.*)
11. De school helpt mij te kiezen voor een volgende studie of werk.
12. Mijn leraren kunnen goed uitleggen.
13. Ik ben tevreden over mijn mentor.
14. Ik krijg hulp als ik problemen heb met leren. (+ n.v.t.)
15. Mijn leraren vertellen me duidelijk hoe ik een opdracht of toets heb gemaakt.
16. De school vertelt leerlingen de belangrijke dingen die op school gebeuren.
(bv. *Nieuws over activiteiten, regels of lesuitval*)
17. De school doet iets met de mening of ideeën van leerlingen.
(bv. *via een leerlingenraad kunnen leerlingen inspraak hebben.*)

Alleen voor leerlingen op het Praktijkonderwijs:

18. Mijn school helpt me bij het zoeken naar een stage. (+ n.v.t.)
19. Ik leer echt iets op mijn stage. (+ n.v.t.)

Sociale veiligheid

20. Ik ben tevreden over de sfeer op mijn school.
21. Ik vind het leuk om met andere leerlingen van mijn school om te gaan.
22. Ik heb het naar mijn zin op school.
23. Ik voel me veilig op mijn school.
24. De regels op mijn school zijn duidelijk.
25. De school helpt mij goed als ik persoonlijke problemen heb. (+ n.v.t.)
(bv. *Gezondheidsproblemen, problemen thuis, ruzies*)
26. Ik ben tevreden wat mijn school doet tegen pesten.
27. Ik ben de afgelopen 3 maanden gepest op school.
(bv. *klas, schoolplein, kantine, wc's, gang.*)
28. Ik ben de afgelopen 3 maanden online gepest door leerlingen van school.
(bv. *via WhatsApp, Instagram, Snapchat, Facebook*)
29. Leerlingen van mijn school hebben me de afgelopen 3 maanden expres lichamelijk pijn gedaan.
30. Leerlingen van mijn school hebben me de afgelopen 3 maanden gediscrimineerd.
(bv. *gemeen doen om wie je bent, waar je vandaan komt, hoe je eruit ziet of door je geloof*)

C Toelichting voorkeur vragen of stellingen

Respondenten in conditie drie van de vragenlijst hebben de items willekeurig in vraag- of stellingvorm voorgelegd gekregen. Aan het einde van de vragenlijst is gevraagd of men een voorkeur voor vragen of stellingen heeft, of dat het ze niet uitmaakt. Er is ruimte gegeven om de voorkeur toe te lichten. De gemaakte opmerkingen zijn te vinden in C.1 C.2 en C.3.

NB. De opmerkingen zijn in ruwe vorm opgenomen zoals ze door de respondenten zijn getypt: er is geen correctie op typfouten gedaan.

C.1 Voorkeur voor items in vraagvorm

1. Bij een vraag kan je zelf antwoord geven, bij een stelling lijkt het alsof je al antwoord hebt gegeven.
2. daarom
3. Dan is er meer keuze en dan begrijp ik de vraag beter, want bij een stelling vind ik het lastiger te begrijpen.
4. Dan kan ik zelf bedenken wat ik zeg
5. dat denk ik
6. Dat is iets logischer in mijn hoofd
7. dat leest voor mijn gevoel makkelijker
8. Die vind ik prettiger te beantwoorden
9. duidelijker
10. Geen idee.
11. Gewoon
12. Gewoon die zijn makkelijker om te beantwoorden
13. Het is duidelijker en ik kan gericht antwoorden.
14. Het is een vragenlijst, geen stellingenlijst.
15. Ik kan niet zo goed uitleggen waarom ik iets vind
16. ik vind dit duidelijker
17. ik vind het persoonlijk makkelijker om die vragen dan te beantwoorden. want als ik een stelling heb blijf ik daar heel lang over na denken terwijl dat niet hoeft maar ik doe het toch. dus voor mij vragen beantwoorden.
18. Ik weet niet waarom, maar ik denk dat het aardiger klinkt.
19. is makkelijker te beantwoorden
20. is meer persoonlijker
21. is voor mij duidelijker en fijn om dan deze te beantwoorden
22. Klinkt vriendelijker
23. makkelijker
24. Makkelijker
25. Makkelijker
26. Meerkeuze antwoord is makkelijk
27. meestal korter
28. omdat dat makkelijker is om in te vullen
29. Omdat ik die makkelijker vind om op te antwoorden
30. Omdat je dan korter antwoord kan geven en de vraag duidelijker is voor mij om te begrijpen
31. omdat je meer keuze heb
32. Op deze manier is de kans om over een woordje als wel of niet heen te lezen kleiner.
33. vind ik duidelijker
34. Vind ik duidelijker

35. vind ik makelijker
36. vind ik wat duidelijker
37. Vragen komen iets directer aan, terwijl stellingen soms maar voor een kleine minderheid gelden waardoor het voelt alsof het minder bedoelt is voor de persoon.
38. Vragen vind ik duidelijker overkomen.
39. Vragen zijn makelijker in te vullen naar mijn mening.

C.2 Voorkeur voor items in stellingvorm

1. Dan kan ik bedenken of dit op mij van toepassing is.
2. Dan kan ik beter aangeven wat mijn mening is.
3. Dan kan ik een concreet antwoord geven
4. Dat is handiger kiezen.
5. Dat is makelijker en dan kan ik beter kiezen.
6. Dat is makelijker te kiezen. Je wordt gestuurd in een antwoord, waardoor je goed kan kiezen in welk antwoord je kan vinden.
7. Dat is wat makelijker om over na te denken
8. De gegeven antwoordstructuur paste daar beter bij
9. Die zijn makelijker om te beantwoorden
10. duidelijker
11. Het is eenvoudiger om een kort maar krachtig antwoord te geven
12. Het maakt het antwoord makelijker om te geven
13. je kunt makelijker antwoord geven. ook vind ik het dan makelijker lezen.
14. makelijker
15. Makelijker
16. makelijker antwoord geven. ja of nee.
17. Met een stelling kan je altijd eens of oneens zijn. Bij een vraag ontstaan soms meer vragen
18. Met stellingen kan je vaker een schaal aangeven (1 tot 10). Bij vragen is dit beperkter
19. Vind ik duidelijker overkomen ofzo
20. Vind ik makelijker
21. Vindt ik duidelijker
22. weet ik niet goed

C.3 Geen voorkeur voor items in vraag- of stellingvorm

1. Allebei geen probleem
2. Allebei gewoon wel goed
3. allebei is duidelijk
4. allebei leuk
5. Allebei vind ik fijn om te beantwoorden
6. Allebei zijn ze goed te beantwoorden vaak komt het op het zelfde neer maar word het anders gestelt
7. Allebij prima
8. Beetje afwisseling in vraagstelling houd je scherp
9. Beide hetzelfde idee
10. beide is duidelijk
11. beide is goed te beantwoorden
12. beide prima
13. Beide vragen van je dat je er over nadenkt. En zo is er afwisseling in hoe de vraag word gesteld.
14. beide vragen worden op dezelfde wijze beantwoord
15. Daar kan ik beter antwoord op geven
16. De essentie van wat er wordt gevraagd blijft hetzelfde en ik kan beide vragen prima beantwoorden
17. De vraag/stelling is in beide gevallen erg duidelijk.
18. er is voor mijn gevoel bijna geen verschil
19. Geen idee. Het maakt mij gewoon niet uit.
20. geen reden
21. geen verschil
22. Gewoon
23. Heb er met beide geen moeite mee
24. Het gaat om het principe
25. Het heeft beiden dezelfde lading
26. Het is me eigenlijk niet opgevallen
27. Het is mij om het even
28. Het komt op hetzelfde neer
29. Het komt uiteindelijk op hetzelfde neer.
30. Het ligt aan het onderwerp
31. Het staat er duidelijk
32. Ik beantwoord beide vragen even makkelijk.
33. Ik begrijp het beide, dus voor mij maakt het niet uit
34. Ik heb geen problemen met beide manieren.
35. Ik kan beide beantwoorden.
36. Ik kan ze allebei prima beantwoorden.
37. ik vind alles goed
38. ik vind geen van beide vervelend
39. ik vind het allebei fijn om te beantwoorden.
40. Ik vind het allebei goed.
41. Ik vind het allebei prima
42. Ik vindt het allebei prima
43. Ik weet het niet
44. In essentie hetzelfde
45. Is allebei fijn
46. Kan beide beantwoorden
47. Licht aan de vraagstelling
48. Licht eraan per vraag
49. Maakt mij niets uit of ik moet antwoorden over situaties

50. nou je hebt verschillende vragen en wat ik daar op antwoord is verschillend
51. Of iets nou in een vraag wordt gesteld, of niet het antwoorden komt op hetzelfde neer.
52. Omdat er beide duidelijk staat wat er gevraagd word
53. Omdat het antwoord het zelfde is ongeacht of het een vraag of een stelling was
54. Omdat het me niet uit maakt
55. Omdat ik alletwee niet moeilijk te beantwoorden vind
56. Omdat ik beide wel prima vindt
57. omdat ik geen probleem heb met het beantwoorden van iets en dus kan het een stelling zijn of en vraag
58. Omdat je bij allebei met eens en oneens kan antwoorden.
59. Omdat mijn antwoord bij beide op hetzelfde neerkomt. Hoe het geformuleerd is maakt voor mij niet uit.
60. Vind het allebei duidelijk en goed te beantwoorden en allebei even fijn.
61. Vind het allebei prima
62. Voor mij is het allebei duidelijk.
63. Weet ik niet
64. Zolang ze ik allebei op dezelfde manier kan beantwoorden, maakt het mij niet uit.

D Vragenlijst Tevredenheid leerlingen Vensters

De geëvalueerde en herziene versie van het instrument is in twee vormen beschikbaar. D.1 betreft het instrument in stellingvorm en D.2 betreft het instrument in vraagvorm. Beide instrumenten hanteren de 5-punts antwoordschaal:

- zeker niet – meestal niet – soms wel, soms niet – meestal wel – zeker wel
- Bij enkele items wordt een niet van toepassing optie (+ n.v.t.) toegevoegd.

D.1 Vragenlijst Tevredenheid leerlingen – stellingen

Leerlingtevredenheid

1. De leraren helpen mij om mijn best te doen op school.
2. Mijn leraren letten op wat ik goed en niet zo goed kan.
3. Ik ben tevreden over wat ik leer op school.
4. We doen verschillende dingen in een les.
5. Computers, laptops of tablets werken goed op mijn school. (+ n.v.t.)
6. Ik ben tevreden met het gebruik van computers of digibord in de les. (+ n.v.t.)
7. Leraren bespreken wel eens het nieuws in de lessen.
(bv. *Dingen uit het (jeugd)journaal, een nieuws website of uit de krant.*)
8. Wat ik leer op school is nuttig voor als ik van school af ga.
9. Ik ben tevreden over de extra activiteiten buiten de les. (+ n.v.t.)
(bv. *Schoolreisje, sportdag of bezoek aan museum.*)
10. De school helpt mij te kiezen voor een volgende studie of werk.
11. Mijn leraren kunnen goed uitleggen.
12. Ik ben tevreden over mijn mentor.
13. Ik krijg hulp als ik problemen heb met leren. (+ n.v.t.)
14. Mijn leraren vertellen me duidelijk hoe ik een opdracht of toets heb gemaakt.
15. De school vertelt leerlingen de belangrijke dingen die op school gebeuren.
(bv. *Nieuws over activiteiten, regels of lesuitval.*)
16. De school doet iets met de mening of ideeën van leerlingen.
(bv. *Via een leerlingenraad kunnen leerlingen inspraak hebben.*)

Sociale veiligheid

17. Ik ben tevreden over de sfeer op mijn school.

18. Ik vind het leuk om met andere leerlingen van mijn school om te gaan.
19. Ik heb het naar mijn zin op school.
20. Ik voel me veilig op mijn school.
21. De regels op mijn school zijn duidelijk.
22. De school helpt mij goed als ik persoonlijke problemen heb. (+ n.v.t.)
(bv. Gezondheidsproblemen, problemen thuis, ruzies.)
23. Ik ben tevreden wat mijn school doet tegen pesten. (+ n.v.t.)
24. Ik ben de afgelopen 3 maanden gepest op school.
(bv. Klas, schoolplein, kantine, wc's, gang.)
25. Ik ben de afgelopen 3 maanden online gepest door leerlingen van school.
(bv. Via WhatsApp, Instagram, Snapchat, Facebook.)
26. Leerlingen van mijn school hebben me de afgelopen 3 maanden expres lichamelijk pijn gedaan.
27. Leerlingen van mijn school hebben me de afgelopen 3 maanden gediscrimineerd.
(bv. Gemeen doen om wie je bent, waar je vandaan komt, hoe je eruit ziet of door je geloof.)

Pro stellingen:

28. Mijn school helpt me bij het zoeken naar een stage. (+ n.v.t.)
29. Ik leer op mijn stage dingen die handig zijn voor werken. (+ n.v.t.)

D.2 Vragenlijst Tevredenheid leerlingen – vragen

Leerlingtevredenheid

1. Helpen leraren je om je best te doen op school?
2. Letten je leraren op wat je goed en niet zo goed kunt?
3. Ben je tevreden over wat je leert op school?
4. Doe je verschillende dingen in een les?
5. Werken computers, laptops of tablets goed op je school? (+ n.v.t.)
6. Ben je tevreden met het gebruik van computers of digibord in de les? (+ n.v.t.)
7. Bespreken leraren wel eens het nieuws in de lessen?
(bv. *Dingen uit het (jeugd)journaal, een nieuws website of uit de krant.*)
8. Is dat wat je leert op school nuttig voor als je van school af gaat?
9. Ben je tevreden over de extra activiteiten buiten de les? (+ n.v.t.)
(bv. *Schoolreisje, sportdag of bezoek aan museum.*)
10. Helpt de school je met het kiezen van een volgende studie of werk?
11. Kunnen je leraren goed uitleggen?
12. Ben je tevreden over je mentor?
13. Krijg je hulp als je problemen hebt met leren? (+ n.v.t.)
14. Vertellen je leraren je duidelijk hoe je een opdracht of toets hebt gemaakt?
15. Vertelt de school leerlingen de belangrijke dingen die op school gebeuren?
(bv. *Nieuws over activiteiten, regels of lesuitval.*)
16. Doet de school iets met de mening of ideeën van leerlingen?
(bv. *Via een leerlingenraad kunnen leerlingen inspraak hebben.*)

Sociale veiligheid

17. Ben je tevreden over de sfeer op je school?
18. Vind je het leuk om met andere leerlingen van je school om te gaan?
19. Heb je het naar je zin op school?
20. Voel je je veilig op school?
21. Zijn de regels op je school duidelijk?
22. Helpt de school je goed als je persoonlijke problemen hebt? (+ n.v.t.)
(bv. *Gezondheidsproblemen, problemen thuis, ruzies.*)
23. Ben je tevreden met wat je school doet tegen pesten? (+ n.v.t.)
24. Ben je de afgelopen 3 maanden gepest op school?

(bv. Klas, schoolplein, kantine, wc's, gang.)

25. Ben je de afgelopen 3 maanden online gepest door leerlingen van school?
(bv. Via WhatsApp, Instagram, Snapchat, Facebook.)

26. Hebben leerlingen van je school je de afgelopen 3 maanden expres lichamelijk pijn gedaan?

27. Hebben leerlingen van je school je de afgelopen 3 maanden gediscrimineerd?
(bv. Gemeen doen om wie je bent, waar je vandaan komt, hoe je eruit ziet of door je geloof.)

Pro vragen:

28. Helpt je school je bij het zoeken naar een stage? (+ n.v.t.)

29. Leer je op jouw stage dingen die handig zijn voor werken? (+ n.v.t.)